

Onze Taal in de klas

TLPST en Woordspot

Je bent nooit te jong om te ontdekken hoe leuk en interessant taal kan zijn en hoe prettig het is precies te kunnen zeggen wat je bedoelt. Daarom is Onze Taal de afgelopen jaren enkele projecten begonnen die speciaal geschikt zijn voor het middelbaar onderwijs. Wij stellen ze in dit katern graag aan u voor. Misschien ook iets voor bij u in de klas?

Foto: 123rf

Hoeveel *selfie*-woorden ken je?

TLPST: taalnieuws dat jongeren prikkelt na te denken over taal.

Blz. 2

De catacomben van het stadion

Nuttige, maar lastige woorden toegelicht in Woordspot.

Blz. 4

FEBO = 'Frietjes Eten, Buiten Overgeven'

En vier andere tips

Blz. 4

TLPST

In samenwerking met Noordhoff Uitgevers stelt Onze Taal iedere maand de gratis digitale lesbrief TLPST samen voor het middelbaar onderwijs. Actueel taalnieuws wordt aangevuld met prikkelende opdrachten die jongeren aansporen actief na te denken over taal. Modewoorden, het leren van taal, taalspelletjes ... het komt allemaal voorbij. Hieronder een kleine greep uit de lesbrieven. De antwoorden staan op de bladzijde hiernaast.

1. Selfictionary (en andere modewoorden)

(Bij deze opdracht hoort een webpagina van het Instituut voor Nederlandse Lexicologie, te vinden via Onzetaal.nl/TLPST1. Zorg dat uw leerlingen die paraat hebben.)

Het maken van selfies was de laatste tijd over de hele wereld een rage. En waar een rage is, ontstaan ook vanzelf nieuwe woorden. Aan het Nederlands zijn dan ook heel veel *selfie*-woorden toegevoegd. Welke ken jij?

In Leiden is een wetenschappelijk instituut, het INL, bezig om zo veel mogelijk Nederlandse woorden te beschrijven in een woordenboek. Af en toe publiceert het INL een lijstje nieuwe woorden op zijn website. Zoals nu dus een lijst met *selfie*-woorden. Heb jij weleens van een 'balfie' of een 'belfie' gehoord?

Vragen

- 1 Wat is een balfie?
- 2 Wat is een belfie?
- 3 Welke woorden uit de lijst met *selfie*-woorden kende je al?
- 4 Welk woord vind je het leukst? Leg je mening uit.
- 5 Kun jij andere woorden bedenken die tien jaar geleden nog niet bestonden?
- 6 Voor het woord *leuk* zijn misschien wel de meeste woorden te bedenken. Enkele woorden die de afgelopen twintig jaar voorbijkwamen,

zijn *cool*, *gaaf*, *vet* en *wreed*. Welk woord of welke woorden voor *leuk* gebruik jij?

7 Bedenk samen met iemand anders nieuwe woorden voor *leuk*. Het woord dat jullie het beste vinden, vertellen jullie aan de klas. Schrijf van elk groepje het woord op het bord. Daarna mogen jullie gaan stemmen. Welk nieuw woord vinden jullie het leukst?

8 Stemmen met de klas. Woorden die maar een korte tijd populair zijn en dan weer verdwijnen, worden modewoorden genoemd. **Stelling:** 'Modewoorden zorgen ervoor dat de Nederlandse taal leuker wordt.' Wat vindt de klas? **Eens: blijf zitten** **Oneens: ga staan** Leg uit waarom je dit vindt.

2. Hoe is taal ontstaan?

(Bij deze opdracht hoort een video van cabaretière Paulien Cornelisse, te vinden via Onzetaal.nl/TLPST2. Bekijk eerst klassikaal de video.)

Waarom is de mens het enige dier met een taal? En hoe is die taal ontstaan? Daarover bestaan allerlei wetenschappelijke theorieën, maar niemand weet echt zeker hoe het is gegaan.

Volgens cabaretière Paulien Cornelisse is de taal ontstaan uit oerkreten, die langzamerhand zijn veranderd in woorden. Ze laat in deze video wat van die oerkreten horen; volgens haar kunnen wij die nog steeds begrijpen.

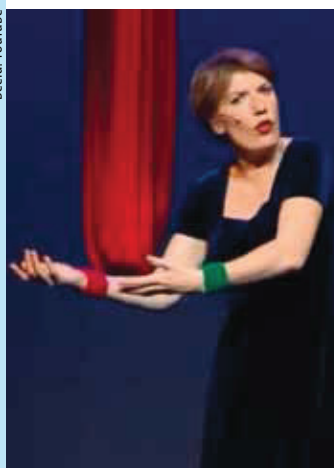
Cornelisse is niet de enige die denkt dat taal is ontstaan uit de oerkreten waarmee apen elkaar waarschuwen. Maar er zijn ook andere ideeën. Zo zijn er wetenschappers die denken dat mensen met elkaar praten

om dezelfde reden als dat apen elkaar vlooiën: het is een manier om dicht bij elkaar te zijn en contact te onderhouden.

Vragen

- 1 In de tekst wordt een mogelijke reden genoemd waarom mensen met elkaar praten. Welke reden?
- 2 In de tekst wordt een mogelijke oorsprong van taal genoemd. Welke oorsprong?
- 3 Wat is volgens Paulien Cornelisse het eerste, echte woord dat ooit is gezegd?
- 4 Paulien vergelijkt een klank die door de tijd heen nooit is veranderd met een plant.
  - a. Welke plant?
  - b. Leg uit hoe ze tot deze vergelijking komt.

Paulien noemt in het filmpje ook een andere oude manier van communiceren tussen mensen: grotschilderingen. 5 Welk woord werd volgens Paulien vaak in grotschilderingen uitgebeeld? 6 Bedenk een vraag voor een klasgenoot. Maak een of meer kleine, simpele tekeningetjes om de vraag duidelijk te maken. Je mag geen letters of cijfers gebruiken. 7 Ruil jouw vraag met de vraag van een klasgenoot. Probeer op dezelfde manier een antwoord op de vraag van jouw klasgenoot te tekenen. 8 Bespreek jullie getekende vragen en antwoorden. Begrepen jullie elkaar goed?

3. Hoe klinken vreemde talen?

(Bij deze opdracht horen twee video's van de Finse vrouw Smoukahontas, te vinden via Onzetaal.nl/TLPST3a en Onzetaal.nl/TLPST3b. Van het eerste filmpje laat u in eerste instantie alleen het geluid horen – zie opdracht 1.)

Wanneer je een vreemde taal een paar keer gehoord hebt, raak je vertrouwd met de klanken ervan. Je begrijpt de taal nog niet, maar als je in de trein twee mensen die taal hoort spreken, dan herken je die wel. Hoe klinkt zo'n taal die je niet kent maar wel herkent? De Finse Smoukahontas heeft daarover twee video's gemaakt die ze op YouTube heeft gezet.

In het eerste filmpje (Onzetaal.nl/TLPST3a) doet ze een aantal talen na, zoals Engels en Frans. Wát ze zegt is onverstaanbaar, ook als je die talen spreekt, maar het klinkt wel precies goed. Dat filmpje is inmiddels door meer dan 12 miljoen mensen bekeken.

Al snel volgde een tweede filmpje (Onzetaal.nl/TLPST3b), waarin ze wat fouten verbeterde – en waarin ze ook vertelt waarom ze geen Nederlands wil nadoen.

Vragen

- 1 Luister naar het eerste filmpje, zonder het te bekijken. Schrijf de talen die je herkent op.
- 2 Bekijk nu het eerste filmpje. Hoeveel talen had je goed?

Beeld: YouTube

- 3 Bekijk ook het tweede filmpje. Waarom wil Smoukahontas geen Nederlands nadoen?
- 4 Smoukahontas spreekt in Jibberish. Wat betekent *Jibberish*?
- 5 In welk computerspel spreken ze ook Jibberish?
- 6 Kies een taal die Smoukahontas nadoet in een van de twee filmpjes. Probeer die zelf na te

doen in het Jibberish. Oefen net zolang tot je de klanken helemaal onder de knie hebt.
7 Laat de talen die jullie hebben geoefend aan elkaar horen. Kunnen jullie alle talen van elkaar raden?

Alle afleveringen van TLPST staan op www.tlpst.nl – op die pagina kunt u zich ook inschrijven voor onze attenderingsservice. Dan krijgt u een bericht als er een nieuwe aflevering van TLPST voor u klaarstaat.

“Superleuk!”

Susanne van der Burght, docent Nederlands aan het Cambium College in Zaltbommel, gebruikt TLPST sinds het begin van dit jaar. Haar ervaringen:

“Ik vind TLPST superleuk! Ik gebruik de lesbrieven voor de brugklasleerlingen en tweedeklassers van vmbo-t, en je merkt echt dat leerlingen de uitgave prettig vinden ter afwisseling van de – in hun ogen – wat ‘saaiere’ stof, zoals grammatica. De teksten zijn lekker actueel en de opdrachten die erbij gegeven worden, zijn spraakmakend en activerend.”

Antwoorden

1. **Selfictionary (en andere modewoorden)** 1 foto die iemand van zichzelf maakt met een bal; 2 een zelfportret van iemands achterwerk; 3 t/m 8 eigen antwoorden; 1 het is een manier om dicht bij elkaar te zijn en contact te onderhouden; 2 oerkruten van apen; 3 *nee*; 4a varen; 4b omdat de varen sinds de tijd van de dinosaurusen nooit veranderd is; 5 *sorry*; 6 t/m 8 eigen antwoorden.
2. **Hoe is taal ontstaan?** 1 het is een manier om dicht bij elkaar te zijn en contact te onderhouden; 2 oerkruten van apen; 3 *nee*; 4a varen; 4b omdat de varen sinds de tijd van de dinosaurusen nooit veranderd is; 5 *sorry*; 6 t/m 8 eigen antwoorden.
3. **Hoe klinken vreemde talen?** 1 en 2 eigen antwoorden; 3 omdat ze de taal niet snapt; het is te hooggegegrpen voor haar; 4 het is een niet-bestaande taal; 5 de Sims; 6 en 7 eigen antwoorden.

Grammatica en spelling saai?

Niet als u de achterzijde van *Onze Taal* gebruikt om op een humoristische wijze te laten zien hoe taal kan ontsporen als de puntjes niet op de *i* worden gezet. Gebruik ‘Ruggespraak’ in uw lessen.

Politie.nl

Advertentie in Eindhoven's Dagblad

Beeld: Alamy.com

Woordspot

In de gratis dienst Woordspot legt Onze Taal elke week een nuttig en actueel, maar lastig Nederlands woord uit voor middelbare scholieren. Hier een van de afleveringen van vlak voor de zomerstop.

Catacomben

“Australië speelde vol op de aanval”, zei Wesley Sneijder in de catacomben in Porto Alegre.”

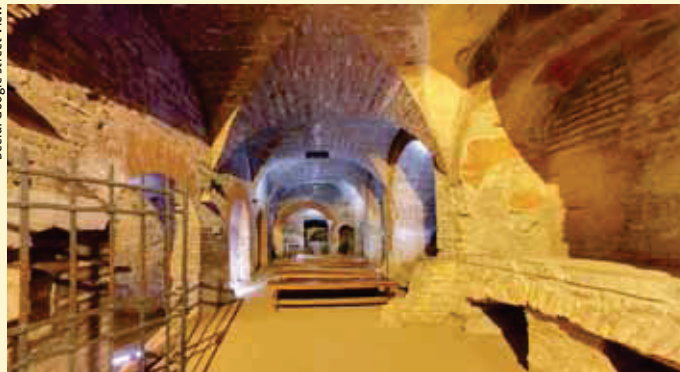
Dat stond tijdens het WK voetbal in *De Telegraaf*. Waar kun je die catacomben eigenlijk vinden?

catacomben betekent ‘ruimte onder de tribune van een stadion’

Als voetballers na hun wedstrijd het veld verlaten, gaan ze de catacomben in. Dat zijn de gangen en andere ruimtes die zich bevinden onder de tribunes waar de toeschouwers zitten. Journalisten staan hen daar vaak op te wachten voor een interview.

Catacomben is het meervoud van *catacombe*. Dit is een erg oud woord, dat al voorkwam in

Beeld: Google Street View

het oude Rome. Het was daar een onderaardse gang met graven erin, met name van de eerste christenen. Vaak ging het om hele tunnelstelsels, die eruitzagen als doolhoven.

Overblijfselen van deze catacomben zijn nog op verschillende plaatsen te vinden en te bezoeken; bijvoorbeeld in Parijs en Rome. En in de Nederlandse plaats Valkenburg zijn de catacomben van Rome nagemaakt!

In de moderne ‘stadionbetekenis’ wordt altijd het meervoud *catacomben* gebruikt.

Extra

Je hoeft niet per se naar Rome te gaan om die oude catacomben te zien: je kunt er ook een kijkje in nemen via Google Street View! (Die vind je via Onzetaal.nl/woordspot1.) En wil je even griezelen? Ga dan naar de foto-reportage via Onzetaal.nl/woordspot2. Daar zie je hoe ze er van binnen uitzien.

Lees Woordspot iedere week op Facebook (zoekwoord ‘Woordspot’), Twitter (@woordspot) of via www.woordspot.nl.

Reacties docenten op Woordspot

Sylvie Koning - Citadel College in Lent

Op Kristallis, een vso-school in Nijmegen, heb ik de afgelopen twee jaar veel met Woordspot gewerkt. Dan lakte ik het woord weg waar het om ging, en liet leerlingen bedenken welke term er had moeten staan. Leerlingen vonden het een sport om als eerste het woord te vinden – een frisse manier om laagfrequente woorden onder de aandacht te brengen. Dit schooljaar ga ik lesgeven aan tweede en derde klassen vmbo-t, havo en vwo. Ik ben benieuwd of zij hier ook zo fanatiek in zijn.

Astrid van Abswoude - Adelbert College in Wassenaar

Toen Woordspot in 2012 begon, ben ik het direct gaan gebruiken in een 3-vwo-klas. Het was vanaf de eerste les een groot succes. Vooral de woorden die ondersteund worden met een filmpje vinden gretig aftrek. Ook in 4-vmbo-t en 4-havo bleek Woordspot een prima aandachtsrichter, soms een prettige afwisseling binnen een les en soms een handige afsluiter te zijn.

Jolanda Wolff - Zeldenrust Steelantcollege in Terneuzen

Ik vind het super hoe Woordspot de woorden uitlegt. Ik ben godsdienstdocent en geef les in het Engels, maar ik houd van de Nederlandse taal. Als ik woorden tegenkom waarvan ik merk dat mijn leerlingen er moeite mee hebben, zoals *ideologie*, *persiflage* of *huichelachtig*, dan draag ik die via Twitter aan bij de redactie van Woordspot. Die behandelt ze soms, en dat stuur ik dan weer door naar mijn leerlingen. En zo help ik spelenderwijs in elk geval een paar leerlingen hun woordenschat te vergroten.

Vijf handige tips

1. Inspiratie opdoen voor een profielwerkstuk of een leuke les? Neem een kijkje in de dossiers op onze website (www.onzetaal.nl/dossiers). Van de invloed van het Engels tot de mooiste woorden van het jaar. En van nepafkortingen (zoals ‘Frietjes Eten, Buiten Overgeven’ voor FEBO) tot een dossier met alles over spelling.

2. Ziet u uw leerlingen soms worstelen met schrijven? Dat ze twijfelen tussen *hen* en *hun*? Tussen *er aan* en *eraan*? Of dat ze niet weten of er spaties moeten in *derde()* *wereld()* *land*? Wijs ze dan op de gratis taaladviezen op de website of in de app van Onze Taal.

3. Wilt u uw leerlingen laten kennismaken met Onze Taal? Neem dan contact op met onze administratie: 070 - 356 12 20, en informeer naar de mogelijkheden. Vaak is het mogelijk ter kennismaking gratis een stapel exemplaren te ontvangen van een recent nummer.

4. Al vanaf 29 cent per leerling per jaar zijn er voor het onderwijs digitale groepsabonnements beschikbaar. Voor meer informatie, zie Onzetaal.nl/groepsabonnement.

5. CJP'ers in de klas? Zij kunnen extra voordelig lid worden van Onze Taal: voor maar € 29,- per jaar (i.p.v. € 34,50). Zij kunnen zich opgeven via Onzetaal.nl/cjp of Stichting CJP, Postbus 3572, 1001 AJ Amsterdam.